

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Чорноморський національний університет імені Петра Могили

Факультет політичних наук

Кафедра міжнародних відносин та зовнішньої політики

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Перший проректор

Котляр Ю.В.

“30” серпня 2024 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКА КРАЇН ЦЕНТРАЛЬНО-СХІДНОЇ ТА ПІВДЕННО-СХІДНОЇ ЄВРОПИ

Спеціальність 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії»

Розробник

Анастасія ХМЕЛЬ

Завідувач кафедри розробника

Олександр ШЕВЧУК

Завідувач кафедри спеціальності

Олександр ШЕВЧУК

Гарант освітньої програми

Ірина ГАБРО

Декан факультету /директор інституту
(до якого відносяться спеціальності)

Анастасія ХМЕЛЬ

Начальник НМВ

Сергій ШКІРЧАК

Миколаїв – 2024 рік

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показника	Характеристика дисципліни	
Найменування дисципліни	Зовнішня політика країн ЦСЄ ПСЄ	
Галузь знань	29 «Міжнародні відносини»	
Спеціальність	291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії»	
Спеціалізація (якщо є)		
Освітня програма	Міжнародні відносини (з вивченням двох іноземних мов)	
Рівень вищої освіти	перший (бакалаврський)	
Статус дисципліни	вибіркова	
Курс навчання	3	-
Навчальний рік	2024-2025	
Номер(и) семестрів (триместрів):	Денна форма	Заочна форма
	6	не передбачено стандартом
Загальна кількість кредитів ЄКТС/годин	5 кредитів / 150 годин	-
Структура курсу: – лекції – семінарські заняття (практичні, лабораторні, підгрупові) – годин самостійної роботи студентів	Денна форма	Заочна форма
	30	-
	30	
	90	
Відсоток аудиторного навантаження	40 %	-
Мова викладання	Українська	
Форма проміжного контролю (якщо є)	-	
Форма підсумкового контролю	залік	

2. Концепція викладання дисципліни «Зовнішня політика країн Центрально-Східної та Південно-Східної Європи».

Сучасна система міжнародних відносин є складною і багатогранною. Кожний регіон (субрегіон) і кожна країна займають своє особливе місце у цій системі. Тому важливе значення у підготовці студентів, які спеціалізуються за фахом «міжнародні відносини», має введення курсів, які різнобічно ознайомили б їх з зовнішньою політикою країн Центрально-Східної та Південно-Східної Європи. Курс «Зовнішня політика країн Центрально-Східної та Південно-Східної Європи» містить короткий виклад особливостей зовнішньої політики цих країн щодо інших суб'єктів міжнародних відносин. Подається загальна характеристика участі країн Центрально-Східної та Південно-Східної Європи у провідних міжнародних організаціях. У курсі характеризується розвиток взаємовідносин цих держав та України.

Вибіркова дисципліна «Зовнішня політика країн Центрально-Східної та Південно-Східної Європи» є професійно-орієнтованою дисципліною освітньо-професійної програми підготовки фахівців за другим (бакалаврським) освітнім рівнем зі спеціальності 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії» і має за мету ознайомити студентів відповідної спеціалізації із основними поняттями та ключовими проблемами теорії та практики зовнішньої політики країн Центрально-Східної та Південно-Східної Європи.

Метою курсу «Зовнішня політика країн ЦСЄ та ПСЄ» є надання студентам цілісної системи знань про принципи й основні риси зовнішньої політики країн цих двох субрегіонів, розкрити чинники, що впливають на її формування, еволюцію та перспективи реалізації цілей.

Об'єктом дисципліни «ЗП країн Центрально-Східної та Південно-Східної Європи» є міжнародні відносини країн регіону від формування Ялтинсько-Потсдамського порядку і до сьогодення.

Предметом дисципліни є зовнішня політика країн Центрально-Східної (а саме: Польщі, Чехії, Словаччини, Угорщини) та країн Південно-Східної Європи (Югославії та країни, які створені на її теренах, Албанія, Болгарія, Румунія, Греція) з 1945 по 2024 роки.

Вивчення дисципліни дає змогу зрозуміти роль зовнішньої політики у глобальних і регіональних процесах, стимулює усвідомлення єдності й суперечностей відносин з країнами інших регіонів. Узагальнення минулого досвіду дає можливість прогнозувати майбутнє, враховувати характерні риси й особливості зовнішньої політики кожної країни. Вивчаються держави, які знаходяться в стані трансформацій після подій в недавній їх історії. Таким чином, студенти зможуть проаналізувати та порівняти процес вироблення та реалізації зовнішньої політики держав, які належать до одних з найбільш проблемних субрегіонів світу та які при цьому знаходяться на різних рівнях розвитку та мають різний ступінь інтеграції до світової спільноти. Освоєння дисципліни має стати підґрунтям для застосування наукових методів під час аналізу тенденцій і процесів у зовнішньополітичній сфері країн світу, вміння враховувати їх у зв'язках України із зовнішнім світом.

Після вивчення дисципліни «Зовнішня політика країн ЦСЄ та ПСЄ» студенти повинні **знати:**

- політичні, географічні, економічні, релігійні фактори, які впливають на формування зовнішньої політики країн цих субрегіонів;
- принципи і головні напрямки зовнішньої політики провідних держав регіонів;
- історію становлення та розбудови багатостороннього співробітництва;
- проблеми у впровадженні зовнішньої політики для досягнення оптимального результату.

Творчо засвоївши знання, студенти повинні **уміти**

- аналізувати сучасні зовнішньополітичні доктрини й концепції, які впливають на проведення ЗП країн ЦСЄ та ПСЄ;
- узагальнювати новітні тенденції, явища, події й процеси та самостійно робити аргументовані висновки, давати інформаційно-аналітичні рекомендації;
- збирати, систематизувати міжнародну інформацію, здійснювати порівняльний аналіз ЗП країн ЦСЄ та ПСЄ;
- аналізувати основні положення концептуальних документів у галузі зовнішньої політики вказаних субрегіонів;
- визначати ефективність діяльності державних інститутів відповідно до національних інтересів.
-

Загальні компетентності, визначені стандартом вищої освіти від 04.08.2020 р.

ЗК4. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.

ЗК5. Здатність працювати в міжнародному контексті.

ЗК12. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

Фахові компетентності, визначені стандартом вищої освіти від 04.08.2020 р.

СК6. Здатність застосовувати засади дипломатичної та консульської служби, дипломатичного протоколу та етикету, уміння вести дипломатичне та ділове листування (українською та іноземними мовами).

СК2. Здатність аналізувати міжнародні процеси у різних контекстах, зокрема політичному, безпековому, правовому, економічному, суспільному, культурному та інформаційному.

СК7. Здатність аналізувати міжнародні інтеграційні процеси у світі та на Європейському континенті, та місце в них України.

СК9. Здатність застосовувати знання характеристик розвитку країн та регіонів, особливостей та закономірностей глобальних процесів та місця в них окремих держав для розв'язання складних спеціалізованих задач і проблем.

Результати навчання:

РН 01. Знати та розуміти природу міжнародних відносин та регіонального розвитку, еволюцію, стан теоретичних досліджень міжнародних відносин та світової політики, а також природу та джерела політики держав на міжнародній арені і діяльності інших учасників міжнародних відносин.

РН 04. Знати принципи, механізми та процеси забезпечення зовнішньої політики держав, взаємодії між зовнішньою та внутрішньою політикою, визначення та реалізації на міжнародній арені національних інтересів держав, процесу формування та реалізації зовнішньополітичних рішень.

РН 06. Знати природу та характер взаємодій окремих країн та регіонів на глобальному, регіональному та локальному рівнях.

РН 07. Здійснювати опис та аналіз міжнародної ситуації, збирати з різних джерел необхідну для цього інформацію про міжнародні та зовнішньополітичні події та процеси.

Місце у структурно-логічній схемі спеціальності.

Вибіркова навчальна дисципліна «Зовнішня політика країн Центрально-Східної та Південно-Східної Європи» базується на нормативних навчальних дисциплінах «Міжнародні відносини та світова політика», «Міжнародні економічні відносини», «Міжнародні організації» тощо. Отже для засвоєння дисципліни студенти мають знати категорії логіки, філософської науки, соціології та політології, всесвітньої історії та теорії держави і права, міжнародного права, економічної історії та світової економіки, історії та теорії міжнародних відносин, дипломатичної та консульської служби тощо.

3. Програма навчальної дисципліни

Денна форма:

	Теми	Лекції	Практичні (семінарські)	Самостійна робота
Змістовий модуль 1. Регіон ЦСЄ ПСЄ у системі міжнародних відносин				
1	Географічне означення регіону Центрально-Східної та Південно-Східної Європи і формування сучасних кордонів країн регіону	2	2	7
2	Особливості внутрішньої і зовнішньої політики країн регіону в період «холодної війни»	2	2	7
3	Розпад біполярної системи міжнародних відносин та нові зовнішньополітичні орієнтири країн ЦСЄ ПСЄ	2	2	7
	Разом за модуль 1	6	6	21
Змістовний модуль 2. Зовнішня політика країн ЦСЄ (1944-2024 рр.).				
4	Зовнішня і внутрішня політика країн Балтії: 1944-2024 роки.	2	2	8
5	Зовнішня політика Польщі з 1944 по 2024 роки	4	4	8
6	Зовнішня політика Чехословаччини з 1944 по 1992 роки	2	2	8
7	Зовнішня політика Чехії та Словаччини з 1993 по 2024 роки.	2	2	8
8	Зовнішня політика Угорщини з 1944 по 2024 роки	2	2	8
	Всього за модулем 2	12	12	40
Змістовий модуль 3. Зовнішня політика країн ПСЄ (1944-2024 рр.)				

9	Зовнішня політика Румунії з 1944 по 2024 роки	2	2	8
10	Зовнішня політика Болгарії з 1944 по 2024 роки	2	2	8
11	Зовнішня політика Югославії з 1944 по 1991 роки	2	2	7
12	Розпад Югославії та зовнішня політика новостворених держав	2	2	7
13	Зовнішня політика Албанії з 1944 по 2024 роки	2	2	7
14	Зовнішня політика Греції з 1944 по 2024 роки	2	2	7
	Разом за модулем 3	12	12	44
	Усього годин*	30	30	105

4. Зміст навчальної дисципліни

4.1. План лекційних занять (денна форма)

№	Тема заняття / план
Модуль 1. Регіон ЦСЄ ПСЄ у системі міжнародних відносин	
1	Географічне означення регіону Центрально-Східної та Південно-Східної Європи і формування сучасних кордонів країн регіону. Регіон в період «холодної війни» (2 год.). 1. Географічне, політичне та культурно-історичне означення регіону Центрально-Східної та Південно-Східної Європи. Місце ЦСЄ та ПСЄ у системі міжнародних відносин. 2. Повоєнне врегулювання в регіоні ЦСЄ ПСЄ.
2	Особливості внутрішньої і зовнішньої політики країн регіону в період «холодної війни» (2 год.). 1. Міжнародна ситуація та особливості зовнішньої політики країн соціалістичного табору після Другої світової війни. 2. Встановлення нової політичної та соціально-економічної моделі в країнах регіону.
3	Розпад біполярної системи міжнародних відносин та нові зовнішньополітичні орієнтири країн ЦСЄ ПСЄ (2 год.). 1. Процеси трансформації в ЦСЄ та нові горизонти міжнародного співробітництва. 2. Антитоталітарні демократичні революції 1989 р. та їх наслідки. 3. Формування регіону ЦСЄ ПСЄ та реалізація європейського вибору.
Модуль 2. Зовнішня політика країн ЦСЄ (1944-2024 рр.).	
4	Зовнішня і внутрішня політика країн Балтії: 1944-2024 роки (2 год.). 1. Включення держав Балтії до складу СРСР та німецька окупація в 1941-1945 рр. 2. Становище країн Балтії за радянського режиму. 3. Зовнішня політика Литви після 1991 року. 4. Зовнішня політика Латвії після 1991 року. 5. Зовнішня політика Естонії після 1991 року.
5	Зовнішня політика Польщі з 1944 по 2024 роки (4 год.). 1. Польське питання на Ялтинській і Потсдамській конференціях. Основні риси НРП в повоєнний період. 2. Польсько-радянські відносини. План Адама Рапацького. Польсько-німецькі відносини кінця 60-х рр. 3. Зовнішня політика Польщі у другій половині 70-х рр. 4. Введення військового стану в Польщі і початок реалізації її європейського вибору. 5. Економічні та політичні реформи в Польщі після 1990 р., зміна вектору зовнішньої політики. 6. Західноєвропейський напрям зовнішньої політики Польщі, співробітництво з міжнародними організаціями (НАТО, ЄС, РЄ, ОБСЄ). 7. Зовнішня політика Польщі після вступу до ЄС. 8. Східна політика Польщі після 1991 р. Відносини з Україною.
6	Зовнішня політика Чехословаччини з 1944 по 1992 роки (2 год.). 1. Повоєнний устрій Чехословаччини. Поновлення Республіки в нових територіальних межах. 2. Встановлення прорадянської орієнтації у зовнішній політиці. 3. Введення союзницьких військ на територію ЧСР 1968 р. та наслідки цього. 4. ЧССР та її зовнішня торгівля у 1980-х рр.

	5. Структура здійснення та впровадження зовнішньої політики ЧССР. 6. Демонтаж тоталітарної системи та поділ на Чехію та Словаччину.
7	Зовнішня політика Чехії та Словаччини з 1993 по 2024 роки (2 год.). 1. Зовнішня політика Чехії після 1993 р. 2. Зовнішня політика Словаччини 1993 р. 3. Відносини Чехії та Словаччини з Україною.
8	Зовнішня політика Угорщини з 1944 по 2024 роки (2 год.). 1. Повоєнне врегулювання в Угорщині, встановлення тоталітарної системи. 2. Придушення угорської революції 1956 р., наслідки події. 3. Зовнішня політика Угорщини після 1956 р. 4. Політичні зміни та ринкові реформи в Угорщині після 1989 р. 5. Поступ до вступу до НАТО та ЄС. 6. Зовнішня політика Угорщини після вступу до ЄС та НАТО. 7. Відносини між Угорщиною та Україною.
Модуль 3. Зовнішня політика країн ЦСЄ та ПСЄ (1944-2024 рр.)..	
9	Зовнішня політика Румунії з 1944 по 2024 роки (2 год.). 1. Повоєнний стан Румунії, встановлення прорадянської орієнтації у зовнішній політиці. 2. Участь Румунії у Дунайській конференції. Вступ до ООН, ОВД, РЕВ. 3. Політика маневрування між Заходом і Сходом у 60-х рр. та ізольованість у 80-х рр. 4. Внутрішнє становище Румунії після повалення режиму Н. Чаушеску. 5. Зміна зовнішньополітичних орієнтирів: відносини з європейськими структурами і НАТО. 6. Зовнішня політика Румунії після вступу до ЄС та НАТО. 7. Відносини з Росією. 8. Відносини з Україною. 8. Румунсько-молдовські відносини..
10	Зовнішня політика Болгарії з 1944 по 2024 роки (2 год.). 1. Повоєнний устрій Болгарії, підписання перемир'я та мирного договору. 2. Відносини Болгарії з СРСР. 3. Болгарсько-югославські відносини. 4. Відносини з країнами не соціалістичного табору. 5. Руйнування тоталітарних структур. 6. Зовнішня політика Болгарії до середини 90-х рр. XX ст. 7. Зовнішньополітичний курс Болгарії в другій половині 90-х рр. XX ст. – на початку XXI ст. 8. Зовнішня політика Болгарії після вступу до НАТО та ЄС. 9. Відносини між Болгарією та Україною
11	Зовнішня політика Югославії з 1945 по 1991 роки (2 год.). 1. Створення ФРНЮ. Повоєнна політика. 2. Конфлікт з СРСР та розрив відносин. 3. Бріонська декларація: ФРНЮ як лідер неприєднаних країн. 4. Криза 80-х років XX ст. та початок розпаду Югославії.
12	Зовнішня політика країн колишньої Югославії (2 год.). 1. Розпад югославської федерації. 2. Війна за незалежність Хорватії та її зовнішня політика після отримання незалежності. 3. Внутрішня і зовнішня політика «Третьої Югославії». 4. Зовнішня політика Сербії після 2006 року. 5. Зовнішня політика Чорногорії після 2006 р. 6. Проблема Косово. 7. Зовнішня політика Словенії.

	8. Зовнішня політика Македонії. 9. Зовнішня політика Боснії і Герцеговини.
13	Зовнішня політика Албанії з 1944 по 2024 роки (2 год.). 1. Повоєнне становище Албанії. 2. Зовнішня політика Албанії у 40-х рр. XX ст. 3. Розрив відносин з СРСР. Китайський напрям зовнішньої політики Албанії. 4. Албанія в 90-ті рр. 5. Зовнішня політика Албанії в 2000-х рр. XXI ст.
14	Зовнішня політика Греції з 1944 по 2024 роки (2 год.). 1. Повоєнна внутрішньополітична криза та її вплив на зовнішню політику Греції. 2. Вступ Греції до НАТО та шлях до ЄС. 3. Греко-турецькі відносини. Кіпрське питання у відносинах країн. 4. Балканська політика Греції після 1991 р. 5. Зовнішня політика Греції в періоди її головування в ЄС. 6. Греко-російські, греко-українські відносини.

4.2 Семінарські заняття (денна форма)

№	Тема заняття / план
Модуль 1. Регіон ЦСЄ ПСЄ у системі міжнародних відносин	
1	Роль регіону ЦСЄ ПСЄ в період «холодної війни» (2 год.). Завдання до семінару 1. На основі матеріалів лекції 1 та перегляду фільмів дати відповіді на питання. 1) Холодна війна на карті - Протистояння США і СРСР. URL: https://www.youtube.com/watch?v=8sIHjgOxkOs 2) Холодна війна Пишемо історію. URL: https://www.youtube.com/watch?v=G_8i6MpGXlQ&t=743s Питання: 1. Які країни відносяться до субрегіону ЦСЄ? До субрегіону ПСЄ? Які країни регіону ЦСЄ ПСЄ входили до СРСР? 2. Наскільки актуальним є термін ЦСЄ ПСЄ? Звідки він походить? 3. Чи добровільним вибором був комуністичний режим в країнах ЦСЄ ПСЄ? Які причини і передумови сприяли такому вибору? 4. Яке місце займали країни ЦСЄ в період «холодної війни»? Чи можна назвати їх буфером між Західним і Східним світами? 5. Яку підтримку і які саме країни регіону ЦСЄ ПСЄ отримали від СРСР? 6. Які персоналії були згадані і з якого приводу? 7. На які додаткові питання щодо теми семінару дають відповіді переглянуті фільми?
2	Особливості внутрішньої і зовнішньої політики країн регіону в період «холодної війни» (2 год.). Завдання до семінару 2. На основі матеріалів лекції 2 та перегляду фільмів дати відповіді на питання. 1) Організація Варшавського Договору. Шлях до розпаду. Максим Левкун. Американістика та євростудії. КНУ. URL: https://www.youtube.com/watch?v=v0PFZ7jfDq4 2) Операція Дунай, Одна історія URL: https://www.youtube.com/watch?v=r0wWqlPSl38&t=62s 3) Угорська революція, Конфлікти. URL: https://www.youtube.com/watch?v=R2gKHvte72g

	4) Про Раду економічної взаємодопомоги. URL: https://www.youtube.com/shorts/HTO6vnOrQ4o, https://www.youtube.com/shorts/qS94_rHyiUA Питання: 1. Чи була зовнішня та внутрішня політика країн ЦСЄ та ПСЄ самостійною? Доведіть свою точку зору. 2. Які доктрини обґрунтовували та які міжнародні організації контролювали зовнішню політику країн ЦСЄ ПСЄ в період «холодної війни»? 3. Якими були політичні та економічні системи країн ЦСЄ ПСЄ? 4. Поясніть термін «країни народної демократії». 5. Які персоналії були згадані і з якого приводу? 6. На які додаткові питання щодо теми семінару дають відповіді переглянуті фільми?
3	Розпад біполярної системи міжнародних відносин та нові зовнішньополітичні орієнтири країн ЦСЄ ПСЄ (2 год.). 1. Процеси трансформації в ЦСЄ та нові горизонти міжнародного співробітництва. 2. Антитоталітарні демократичні революції 1989 р. та їх наслідки. 3. Формування регіону ЦСЄ ПСЄ та реалізація європейського вибору. Завдання до семінару 3. На основі матеріалів лекції 3 та перегляду фільмів дати відповіді на питання. 1. «Осінь народів» і рік великих революцій Як змінив Європу 1989-тий? URL: https://www.youtube.com/watch?v=qMi7kuqNa1Y 2. ВОЮВАЛИ З ВЛАСНИМ НАРОДОМ: для чого був створений Варшавський договір — вся ПРАВДА. URL: https://www.youtube.com/watch?v=ZCdyfvECjpU 3. Російська пропаганда переконала європейців, що НАТО і ЄС принижують Росію ще з 1991 р, - Мінгареллі. URL: https://www.youtube.com/watch?v=UCq5cqxJzCk 4. Чи спровокував НАТО Путіна своїм розширенням? DW Ukrainian. URL: https://www.youtube.com/watch?v=zidBftLqzio 5. Чого вчить історія ЄС? Від створення до закономірного фіналу. URL: https://www.youtube.com/watch?v=hXTG9PQGDhs 6. Соловійова А. С. Тема 5. Основні проблеми в розвитку ЄС. Розширення ЄС в 2004 р. URL: https://www.youtube.com/watch?v=HXQgijpNx0M Питання: 1. Якими були причини розпаду Варшавського блоку і антитоталітарних революцій в країнах ЦСЄ ПСЄ? 2. Який характер мали антитоталітарні революції? 3. Поясніть термін загальнонаціональний «круглий стіл», реституція, люстрація. Наведіть приклади, характерні для країн ЦСЄ ПСЄ. 4. Назвіть причини бажання країн ЦСЄ ПСЄ для членства до НАТО. 5. Назвіть причини бажання країн ЦСЄ ПСЄ для членства до ЄС. 6. Які персоналії були згадані і з якого приводу? 7. На які додаткові питання щодо теми семінару дають відповіді переглянуті фільми?
Модуль 2. Зовнішня політика країн ЦСЄ (1944-2024 рр.).	
4	Зовнішня і внутрішня політика країн Балтії: 1990-2024 роки (2 год.). 1. Розкрийте процес виходу країн Балтії з СРСР. 2. Проаналізуйте основні напрямки зовнішньої політики Литви до і після вступу до ЄС

	та НАТО. Розкрийте основні напрямки діяльності Литви під час головування в Раді ЄС. 3. Проаналізуйте основні напрямки зовнішньої політики Латвії до і після вступу до ЄС та НАТО. Розкрийте основні напрямки діяльності Латвії під час головування в Раді ЄС. 4. Проаналізуйте основні напрямки зовнішньої політики Естонії до і після вступу до ЄС та НАТО. Розкрийте основні напрямки діяльності Естонії під час головування в Раді ЄС. 5. Охарактеризуйте відносини України та країн Балтії до і після початку російсько-української війни 2014 року: економічний, культурний, політичний та військово-безпековий напрямки.
5	Зовнішня політика Польщі з 1981 по 2024 роки (4 год). 1. Введення військового стану в Польщі: причини, перебіг основних подій, реакція міжнародної спільноти та наслідки. 2. Зміст та персоналії економічних та політичних реформ в Польщі після 1990 р., зміна вектору зовнішньої політики. 3. Західноєвропейський напрям зовнішньої політики Польщі, співробітництво з міжнародними організаціями (НАТО, ЄС, РЄ, ОБСЄ). 4. Зовнішня політика Польщі після вступу до ЄС: ставлення до європейських структур, співробітництво з членами ЄС, США. 5. Східна політика Польщі 1991-2004 рр. 6. Польща та Україна: 2004-2024: проблеми, досягнення та перспективи.
6	Причини та наслідки Празької весни 1968 р. (2 год.). 1. Місце Чехословаччини у Східному блоці, особливості економічної системи в 50-60х рр. 2. Причини революційних подій в республіці в 60-х роках. Політика О. Дубчека та А. Новотного: розбіжності і протиріччя. 3. Початок революції, введення союзницьких військ країн Варшавського договору. Операція Дунай. 4. Придушення революцій та її наслідки. 5. Реакція міжнародної спільноти на події.
7	Зовнішня політика Чехії та Словаччини з 1993 по 2024 роки (2 год.). 1. Демонтаж тоталітарної системи в Чехословаччині та причини розпаду на Чехію та Словаччину. 2. Зовнішня політика Чехії після 1993 р. та її поступ до ЄС та НАТО. 3. Зовнішня політика Словаччини після 1993 р. та її поступ до ЄС та НАТО. 4. Співробітництво Чехії та Словаччини у Вишеградській групі. 5. Охарактеризуйте головування Чехії та Словаччини в Раді ЄС. 6. Охарактеризуйте відносини Чехії з Україною до і після 2014 р. 7. Охарактеризуйте відносини Словаччини з Україною до і після 2014 р.
8	Зовнішня політика Угорщини з 1989 по 2024 роки (2 год.). 1. Політичні зміни та економічні реформи в Угорщині після 1989 р. 2. Поступ Угорщини до вступу до НАТО та ЄС, відносини із сусідніми країнами. 3. Зовнішня політика Угорщини після вступу до ЄС та НАТО. Європесимізм у політиці Угорщини. 4. Етнічні угорці за межами республіки та вплив фактору на зовнішню політику Угорщини. 5. Відносини між Угорщиною та Україною. 6. Відносини Угорщини із Росією. Причини проросійської зовнішньої політики.

	7. Головування Угорщини в Раді ЄС: 2024 р.
Модуль 3. Зовнішня політика країн ЦСЄ та ПСЄ (1944-2024 рр.)..	
9	Зовнішня політика Румунії з 1989 по 2024 роки (2 год.). 1. Внутрішнє становище Румунії після повалення режиму Н. Чаушеску. 2. Зміна зовнішньополітичних орієнтирів: відносини з європейськими структурами і НАТО. 3. Зовнішня політика Румунії після вступу до ЄС та НАТО. 4. Відносини з Україною. Справа острову Зміїний. 5. Відносини з Росією. 6. Румунсько-молдовські відносини.
10	Зовнішня політика Болгарії з 1989 по 2024 роки (2 год.). 1. Руйнування тоталітарних структур: реформування економічних та політичних структур. 2. Зовнішня політика Болгарії в середини 90-х рр. XX ст. Розпад Югославії у зовнішній політиці Болгарії. 3. Зовнішньополітичний курс Болгарії наприкінці 90-х рр. XX ст. - на початку. XXI ст. та поступ до вступу до НАТО та ЄС. 4. Місце Болгарії у європейських структурах: головування в Раді ЄС, перспективи входження до Шенгенської зони та Єврозони. 5. Охарактеризуйте вплив питання ромів у Болгарії на її внутрішню і зовнішню політику. 6. Відносини між Болгарією та Україною. 7. Відносини Болгарії з Росією. Південний потік.
11	Розпад Югославії (2 год.). 1. Криза 80-х років XX ст. та причини розпаду Югославії. 2. Десятиденна війна у Словенії : перебіг та наслідки. 3. Війна за незалежність Хорватії: причини, етапи, наслідки. 4. Війна в Боснії та Герцеговині: причини, етапи, наслідки. 5. Внутрішня і зовнішня політика «Третьої Югославії». 6. Економічні, політичні та людські наслідки війни в Югославії, випадки геноциду. 7. Діяльність Міжнародного трибуналу у справах розпаду Югославії.
12	Зовнішня політика країн колишньої Югославії (2 год.). 1. Зовнішня політика Хорватії після отримання незалежності: поступ до ЄС та НАТО, роль в європейських структурах. 2. Зовнішня політика Сербії після 2006 року. Проросійський напрямок та його обумовленість. 3. Зовнішня політика Чорногорії після 2006 року. Вступ до НАТО та прямування до ЄС. Відносини із сусідами. 4. Проблема Косово у міжнародній політиці та безпеці регіону. 5. Зовнішня політика Словенії, вступ до ЄС, НАТО, відносини із сусідніми країнами. 6. Зовнішня політика Македонії, проблеми становлення та визнання на міжнародній арені. Відносини з Грецією, європейський напрям у ЗП. 7. Зовнішня політика Боснії і Герцеговини.
13	Зовнішня політика Албанії 1991-2024 роки (2 год.). 1. Розселення албанців на Балканському півострові та його вплив на зовнішню політику Албанії. Можливість існування проекту «Велика Албанія» у міжнародних відносинах. 2. Смерть Енвера Ходжі та трансформаційні процеси в Албанії в 90-х рр. XX ст. 3. Відносини Албанії з країнами Балканського півострова.

	4. Відносини Албанії з країнами ісламського світу. 5. Вступ до НАТО та асоційоване членство з ЄС. 6. Зовнішня політика Албанії в XXI ст.
14	Зовнішня політика Греції з 1981 по 2024 роки (2 год.). 1. Вступ Греції до НАТО та шлях до ЄЕС, європейська політика. А) еволюція європейської політики Греції, причини і можливості Грекзиту; Б) зовнішня політика Греції в періоди її головування в ЄС; В) роль Греції у НАТО, участь в натівських операціях. 2. Греко-турецькі відносини. Кіпрське питання у відносинах країн. 3. Балканська політика Греції після 1991 р., македонське питання у зовнішній політиці. 4. Греко-українські відносини: економічний, політичний, культурний аспекти. 5. Греко-російські відносини, причини проросійської політики Греції.

4.4.ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЗАВДАНЬ

Самостійна робота над навчальним матеріалом є індивідуальним видом підготовчої роботи до лекцій, семінарів, передбачає виконання практичних завдань та контрольних робіт (у формі тестів) і здійснюється відповідно до навчального плану, навчальної і робочої програм з курсу.

Мета самостійної роботи:

- засвоєння методів самостійного вивчення навчального матеріалу, навичок пошуку більш глибоких знань;
- підвищення ефективності навчального процесу за допомогою організації поза аудиторного навчання відповідно до особистих здібностей кожного студента;
- оволодіння культурою розумової праці, вмінням орієнтуватися у потоці наукової інформації, розвиток незалежності мислення, формування власного погляду на питання, що вивчаються.

Самостійна робота студентів починається після вступної лекції, на якій викладач дає основні рекомендації щодо методики самостійного опанування курсом “Зовнішня політика країн ЦСЄ ПСЄ”.

Основні форми самостійної роботи:

- робота з підручниками, посібниками та науковою літературою, електронними джерелами інформації;
- самостійне вивчення окремих тем і питань до семінарських занять на основі навчальної, монографічної літератури, документів, матеріалів, періодичних видань;
- підготовка до іспиту.

Основними формами контролю самостійної роботи студентів є:

- усне опитування на семінарських заняттях;
- перевірка письмового завдання;
- перевірка тестів;
- опитування під час колоквіуму;

САМОСТІЙНА РОБОТА

Самостійна робота студента має відбуватися абсолютно по всіх темах лекцій. Викладачем передбачено, що чим більше годин було присвячено темі під час лекцій, тим менше студент має приділити часу з підготовки по цій темі самостійно для семінару зокрема.

Вимоги до підготовки завдань курсу:

Відповідь на *семінарському занятті* – це активна участь у обговоренні всіх питань, що виносяться на семінар, підкріплення доповіді цитатами та посиланнями на літературу. Вільне володіння матеріалом доповіді, що дозволяє задавати та відповідати на питання по темі.

Критерії оцінювання відповіді на семінарі.

3 бали – студент вільно володіє матеріалом і розуміє при цьому суть проблеми, не користується опорним конспектом, відповідає на додаткові питання, надає інформацію про джерело, звідки отримано відповідь на питання (підручник, монографія, дисертація, наукова стаття, інтернет-портал міжнародної організації, конспект лекції і т.д.).

2 бали – студент користується своїм конспектом, володіє матеріалом, відповідає на додаткові питання.

1 бал – студент може тільки прочитати заздалегідь підготовлену відповідь або надана відповідь є частковою, в 1 бал також оцінюється додавання до відповіді на питання.

0 – відповідь відсутня.

Тестування – виконується на останньому з групових занять. Студенти мають вірно обрати відповідь на запропоноване питання. Виконується за варіантами (передбачено 4 варіанта тестів) і складається не менше як з 15-ти питань.

Критерії оцінювання

Тести оцінюються відповідно до набраних балів. 1 питання – 1 бал. Відповідно кількості балів відповідає кількості правильних відповідей. Всього 15 питань для денної форми навчання.

Колоквіум по термінології з курсу (словник – наприкінці програми).

Вимоги: студенти мають законспектувати значення всіх термінів і знати їх зміст. Пропонується дати відповіді на знання трьох термінів на вибір викладача.

Шкала оцінювання колоквіуму – досконале знання всіх термінів – 10 балів.

9-10 балів – наявність конспекту термінів, досконале знання трьох термінів на вибір викладача, відповіді на додаткові питання.

6-8 – наявність конспекту більшості термінів, наявність відповіді на дві терміни, можливість відповіді на додаткове питання.

4-5 – наявність конспекту з половиною термінів, часткове володіння матеріалу, знання термінів, але не одразу орієнтується у відповіді і тільки з підказкою викладача.

Менше 3 балів не складено колоквіум – конспект частковий (близько третини термінів), важко орієнтується у запитаннях.

Приклади модульних контрольних робіт та тестування

Контрольна робота до змістовного модулю 1

1. Яка головна думка була закладена в декларації Шумана:

- А. покласти край франко-німецькому протистоянню і відкрити нову сторінку у відносинах двох країн, які будуть засновані на принципах миру і співпраці;
- Б. створити європейський економічний союз;
- В. створити організацію для протидії поширенню впливу Великобританії в Європі;
- Г. немає вірної відповіді.

2. Унікальний правовий феномен, що склався впродовж розвитку європейської інтеграції в рамках Європейських спільнот і ЄС називається:

- А. Право Європейського Союзу;
- Б. Законодавство Європейського Союзу;
- В. Судочинство Європейського Союзу;
- Г. Право Європейських Спільнот.

3. Метою якого договору стала підготовка ЄС до розширення на Схід та інших глобальних процесів та коли він вступив в дію:

- А. Амстердамського; 11 грудня 2000 р.;
- Б. Ніщського; 1 лютого 2003 р.;
- В. Маастрихтського; 14 лютого 2000 р.;
- Г. Єдиного Європейського Акту; 6 грудня 2003 р.

4. Угода про Конституцію ЄС не набула чинності, оскільки:

- А. не всі країни-учасниці її ратифікували;
- Б. минуло 50 років з дня підписання;
- В. країни-учасниці відмовилися підписувати угоду;
- Г. жодної правильної відповіді.

5. Європейською Комісією була представлена «Біла книга» у справі внутрішнього ринку у:

- А. квітні 1984 року; Б. березні 1987 року; В. червні 1985 року; Г. січні 1988 року.

6. Договір про заснування Європейського оборонного співтовариства (ЄОС) ще носить назву:

- А. «план Шумана»; Б. Договір про заснування Євроатому;
- В. «план Плевена»; Г. «Біла книга».

7. Позначте цілі, які переслідує ЄС щодо країн Центральної та Східної Європи:

- А. Немає правильної відповіді;
- Б. сприяти переходу до відкритої, орієнтованої на зовнішній ринок економіці;
- В. відкриття можливостей для приватної підприємницької ініціативи, надання допомоги промисловості цих країн при переході до нових ринкових умов;
- Г. правильні відповіді Б і Г.

8. Єдина зовнішньоторговельна політика ЄС передбачає:

- А. єдину політику в області тарифних ставок.
- Б. укладання торгових угод;
- В. єдина імпортна політика;
- Г. єдина експортна політика;
- Д. єдині заходи для всіх країн щодо лібералізації зовнішньоторговельної діяльності;
- Є. проведення диференційованих заходів з лібералізації торгівлі;
- Ж. використання антидемпінгових і компенсаційних заходів;
- З. використання ембарго.

9. Охарактеризуйте відносини ЄС та США, ЄС та ООН.

Варіант 2

1. Одним з важливих практичних наслідків підписання Договору ЄОВС стало:

- А. поширення гегемонії Франції в Європі;
 - Б. поширення гегемонії Німеччини в Європі;
 - В. примирення Франції та Німеччини;
 - Г. поширення впливу США в Європі.
- 2. Римські договори були підписані і коли говорять «Римський договір», в однині, найчастіше розуміють:**
- А. 1 липня 1987 р.; Договір про злиття;
 - Б. 1 січня 1958 р.; Договір про Європейський Союз;
 - В. 25 березня 1957 р.; Договір про заснування Європейської Економічної Спільноти;
 - Г. 23 липня 1952 р.; Договір про заснування Європейської Спільноти з атомної енергії.
- 3. Основною ідеєю підписання ЄЄА стала ідея... та ЄЄА підписали у ... році:**
- А. спрощеного пересування Союзом; 26 червня 1984 р.;
 - Б. безвізового режиму; 19 червня 1983 р.;
 - В. єдиного повітряного простору; 28 лютого 1986 р.;
 - Г. єдиного внутрішнього ринку; 17 лютого 1986 р.
- 4. В Маастрихтській угоді пріоритетними постають питання у сфері:**
- А. економіки;
 - Б. політики;
 - В. військовій;
 - Г. торгівельній.
- 5. Амстердамський договір був підписаний:**
- А. 2 жовтня 1998 р.;
 - Б. 1 травня 1999 р. ;
 - В. 2 жовтня 1997 р.;
 - Г. 1 жовтня 1998 р.
- 6. Які країни підписали Договір про заснування Європейського оборонного співтовариства (1952 р.):**
- А. Франція, ФРН і країни Бенілюксу;
 - Б. країни Бенілюксу, Великобританія, Італія, Іспанія;
 - В. країни Бенілюксу, Іспанія, Франція, ФРН;
 - Г. країни Бенілюксу.
- 7 Яка країна займає лідируюче положення по імпорту капіталу до ЄС?**
- А. США;
 - Б. Канада;
 - В. Південна Корея;
 - Г. Японія;
 - Д. Китай.
- 8. Основні торговельні партнери країн ЄС:**
- А. США. Б. НАФТА В. ЄАВТ Г. Японія.
- 9. Охарактеризуйте відносини ЄС та Японії, ЄС та ГАТТ.**

Варіант 3

- 6. Назвіть країни, які підписали Договір про заснування Європейського об'єднання вугілля і сталі (ЄОВС) та вкажіть дату набуття чинності договору:**
- А. Бенілюкс, Італія, Франція, Велика Британія, 7 серпня 1953 р.;
 - Б. Бенілюкс, Італія, ФРН і Франція, 23 липня 1952 р.;
 - В. Бенілюкс, Італія, Іспанія, Велика Британія, Франція, 15 серпня 1953 р.;
 - Г. Бенілюкс, Італія, Іспанія, Велика Британія, Франція, 13 липня 1952 р.
- 2. Єдиний Європейський Акт мав базуватися на таких свободах:**
- А. демократії, свободи слова та віросповідання;
 - Б. вільний рух товарів, вільний рух осіб, вільний рух капіталу, вільний рух послуг;
 - В. демократії, вільний рух товарів, вільний рух осіб, вільний рух капіталу;

Г. жодної правильної відповіді.

3. До Амстердамського договору було включено:

- А. надання ЄС нових функцій у сфері юстиції та внутрішніх справ;
- Б. поступове встановлення зони свободи, безпеки та справедливості;
- В. декларації про політичну співпрацю та судову співпрацю в карних справах;
- Г. всі відповіді правильні.

4. Лісабонський договір має іншу назву:

- А) Договір реформування (або «про внесення змін»);
- Б) Договір злиття;
- В) Договір єдності;
- Г) Договір справедливості.

5. Завдяки Маастрихтській угоді був створений Європейський Союз, що стоїть на трьох стовпах, якими є:

- А. Єдиний Європейський Простір, Спільна Зовнішня і Безпекова Політика, Співпраця у сфері юстиції та внутрішніх справ;
- Б. Європейські спільноти, Єдиний Європейський Ринок, Єдиний Європейський Простір;
- В. Європейські спільноти, Спільна Зовнішня і Безпекова Політика, Співпраця у сфері юстиції та внутрішніх справ;
- Г. Єдиний Європейський Простір, Спільна Зовнішня і Безпекова Політика, Єдиний Європейський Ринок.

6. Договір про заснування єдиної Комісії та єдиної Ради Європейських співтовариств підписаний і набрав чинності:

- А. 1964 р. був підписаний і у 1966 р. набрав чинності;
- Б. 1965 р. був підписаний і у 1967 р. набрав чинності;
- В. 1965 р. був підписаний і у 1966 р. набрав чинності;
- Г. 1963 р. був підписаний і у 1964 р. набрав чинності.

7. Найбільший імпортер в Західній Європі робочої сили:

- А. Німеччина. Б. Франція. В. Великобританія. Г. Швеція.

8. Після ратифікації якого договору ЄС набув суб'єктності в міжнародних відносинах:

- А. Маастрихтського; Б. ЄСА; В. Ніццького; Г. Амстердамського; Д. Лісабонського.

9. Охарактеризуйте азійський напрямок ЄС (ЄС та Китай, ЄС та Індія, ЄС та АСЕАН, АСЕМ).

Змістовний модуль 3

Приклади тестових завдань.

ВАРІАНТ 1.

1. З якими країнами були підписані мирні договори 10 лютого 1947 р. на конференції в Парижі?

- А. Італією Б. Югославією В. Фінляндією Д. Болгарією Є. Угорщиною
Ж. Румунією З. Грецією

2. В яких державах в повоєнний час були встановлені комуністичні режими?

- А. Румунія Б. Польща В. Албанія Г. Італія Д. Франція Є. Греція.

3. Греція виступає проти вступу до ЄС таких країн:

- А. Україна, Молдова;
- Б. Україна, Туреччина;
- В. Туреччина, Македонія;
- Г. немає правильної відповіді.

4. «Кіпрська проблема» постала на порядку денному міжнародної спільноти у:

- А. 1965 р.; Б. 1955 р.; В. 1974 р.; Г. немає вірної відповіді.

5. Яке населення намагався асимілювати режим Т. Живкова наприкінці 1984 р.?

- А. українське; Б. турецьке; В. циганське; Г. російське.

ВАРІАНТ 2

1. Угорщина є членом НАТО з:

А. 1997 р.; Б. 1999 р.; В. 2001 р.; Г. 1998 р.

2. Перерахуйте країни, яким Угорщина мала виплачувати репарації:

А. СРСР; Б. Румунія; В. Польща; Г. Югославія; Д. Чехословаччина.

3. Регіональною організацією ЦСЄ вважається:

А. ЄС; Б. НАТО; В. ООН; Г. Вишеградська група.

4. В яких країнах в 1956 р. відбулися антикомуністичні повстання?

А. Чехословаччина Б. Угорщина В. Польща Г. Австрія

5. Якого року та з якою країною Югославії вдалося мирно вирішити питання щодо Трієста (поєднайте рік і відповідну країну):

А. 1953 р.Болгарія;

Б. 1954 р.Болгарія;

В. 1945 р.Італія;

Г. 1954 р.Італія?

5. Система оцінювання знань

Графік контрольних заходів та рейтингова шкала оцінювання (6 семестр)

№ з\п	Вид контролю	Кількість балів	Термін виконання
1.	Усні відповіді на семінарських заняттях	45 (по 3 бали на 15-ох семінарах)	Протягом семестру
2.	Виконання тестових завдань	15	Передостання пара
3.	Колоквіум	10	Остання пара
4.	Залік	30	Протягом сесії
Разом		100	Залікова сесія

6. Підсумковий контроль

Контроль планується здійснювати шляхом оцінювання усних відповідей на семінарських заняттях, перевірки письмових робіт (самостійні і контрольні роботи, тестування) та проведення заліку у шостому семестрі за результатами вивчення курсу.

Питання до заліку

1. Назвіть основні фактори для встановлення режимів «народної демократії» в країнах ЦСЄ та ПСЄ та охарактеризуйте основні етапи побудови соціалізму в цих країнах.
2. В яких країнах регіону відбулись істотні виступи населення проти існуючих комуністичних режимів в період «холодної війни». Їх наслідки?
3. Дайте характеристику результатів сорокарічного існування тоталітарних режимів в країнах ЦСЄ та ПСЄ.
4. Охарактеризуйте місце міжнародного фактору при встановленні в країнах ЦСЄ та ПСЄ режимів «народної демократії».
5. Розкрийте сутність радянського впливу у формуванні зовнішньої політики країн ЦСЄ та ПСЄ.
6. Визначте зміст понять «Південно-Східна та Центральна-Східна Європа».
7. Поясніть кореляцію між різними підходами до понять ЦСЄ та ПСЄ.
8. Визначте основні фактори, що впливали на еволюцію чесько-словацьких відносин після 1993 р.
9. Розкрийте причини та характер формування угорської діаспори за кордоном.
10. Охарактеризуйте зусилля європейського та світового співтовариства у процесі мирного врегулювання в колишній Югославії (1991-1995 рр.).
11. Охарактеризуйте зусилля європейського та світового співтовариства у процесі мирного врегулювання в колишній Югославії (1996-2008 рр.).
12. Проаналізуйте співвідношення між регіональним та євроінтеграційним напрямками зовнішньої політики Словенії після 1991 р.
13. Розкрийте «вузли напруги» у сучасній хорватській зовнішній політиці.
14. Визначте та обґрунтуйте напрямки «союзницьких відносин» СРЮ часів міжєтнічної війни в регіоні.
15. Охарактеризуйте окрему позицію Греції в регіоні.
16. Проаналізуйте значення фактору вступу до ЄЕС для зовнішньої політики Греції. Порівняйте чотири періоди головування Греції в ЄС.
17. Що таке Копенгагенські критерії і для чого їх використовують?
18. Назвіть причини створення, сутність діяльності та причини занепаду РЕВ.
19. Проаналізуйте сутність «доктрини Брежнєва» та відмову від неї керівництва СРСР у 80-х рр.
20. Охарактеризуйте причини створення та діяльність Комінформу.
21. Назвіть час, причини створення та причини занепаду ОВД.
22. Охарактеризуйте наслідки падіння комуністичних режимів в Центрально-Східній та Південно-Східній Європі.
23. Визначте інтереси міжнародних сил в Македонії наприкінці 2000-х рр.
24. Що таке Вишеградська група, визначте засади її діяльності в минулому і на сучасному етапі?
25. Вкажіть основні пріоритети зовнішньої політики ЧСР (з 1969 р. ЧССР) до 1992 р.
26. Наведіть основні пріоритети зовнішньої політики Чехії після 1992 р.
27. Як відбувалося становлення зовнішньої політики Словаччини після 1992 р?
28. Зовнішня політика Польської Народної Республіки до 1990 р.

29. Вкажіть основні пріоритети зовнішньої політики Республіки Польща після 1991 р.
30. Назвіть основні пріоритети зовнішньої політики Угорщини наприкінці ХХ та на початку ХХІ ст.
31. Охарактеризуйте зовнішню політику Угорщини в Карпатському басейні.
32. Проаналізуйте особливості «Східної» політики Республіки Польща.
33. Вкажіть основні проблеми, що виникали на шляху інтегрування Польщі, Чехії та Угорщини до НАТО.
34. Яке місце та роль займає Чеська Республіка в ЄС? Як змінилась її політика після вступу до організації?
35. В чому полягали труднощі польсько-литовських взаємин в 90-х рр. Чи наявні вони наразі?
36. Зовнішня політика Угорської Народної Республіки до 1989 р.
37. Які угорсько-словацькі протиріччя існують на сучасному етапі розвитку відносин?
38. Охарактеризуйте проблему розширення НАТО та ЄС у в регіон ЦСЄ та ПСЄ наприкінці ХХ – на початку ХХІ століття.
39. Проаналізуйте сутність Центральноевропейської ініціативи.
40. Передайте суть Бріонської декларації та охарактеризуйте наслідки її підписання.
41. Надайте характеристику зовнішньої політики БіГ після 1995 р.
42. Проаналізуйте основні пріоритети зовнішньої політики Болгарії після 1990 р.
43. Вкажіть причини розпаду СФРЮ, пізніше – СРЮ.
44. Розкрийте особливості регіональної співпраці між країнами ЦСЄ та ПСЄ.
45. Які проблеми в галузі безпеки існують в регіоні ПСЄ та ЦСЄ?
46. Зовнішня політика Румунської народної республіки до 1990 р.
47. Висвітліть основні пріоритети зовнішньої політики Румунії після 1991 р.
48. Проаналізуйте відносини між Румунією та Україною на сучасному етапі.
49. Зовнішня політика Болгарської Народної Республіки до 1990 р.
50. Зовнішня політика Республіки Болгарія після 1991 р.
51. Проаналізуйте відносини Хорватії з Сербією та БіГ в ХХІ ст.
52. Розкрийте сутність дейтонського процесу та поясніть ставлення до нього балканських країн.
53. Висвітліть Косовську проблему у міжнародних відносинах.
54. Проаналізуйте болгарсько-сербські відносини після 2006 р.
55. Проаналізуйте греко-македонські відносини після 1991 р.
56. Розкрийте сутність територіальних суперечностей між країнами ЦСЄ та ПСЄ.
57. Проаналізуйте глибину інтеграційних процесів в країнах ПСЄ та ЦСЄ.
58. Проаналізуйте місце України в регіональних процесах країн ПСЄ та ЦСЄ.
59. Проаналізуйте чи однакові шанси мають Сербія, БіГ, Албанія, Чорногорія і Македонія на вступ до ЄС, НАТО?
60. Охарактеризуйте зовнішню політику Чорногорії після 2008 р.
61. Охарактеризуйте зовнішню політику Албанії до 1991 р.
62. Охарактеризуйте зовнішню політику Албанії після 1991 р.
63. Висвітліть зовнішню політику Югославії до 1981 р. Проаналізуйте причини формування існуючих векторів зовнішньої політики.
64. Зовнішня і внутрішня політика Югославії 1981-1991 р.

65. Проаналізуйте зовнішню політику Македонії після отримання незалежності.
66. Зовнішня політика Латвії після 1991 р.
67. Зовнішня політика Литви після 1991 р.
68. Зовнішня політика Естонії після 1991 р.
69. Охарактеризуйте відносини країн Балтії та РФ після 1990 р. Як на них впливає національна політика Латвії, Литви, Естонії?
70. Висвітліть ставлення керівництва країн ЦСЄ ПСЄ до подій в Україні 2014 р. Поясніть їх позиції щодо військових дій РФ на території України.
71. Початок повномасштабного вторгнення Росії до України 2022 року та позиції країн регіону.
72. Висвітліть причини будівництва «Південного потоку» та ставлення до цього країн ЦСЄ ПСЄ.
73. Охарактеризуйте зовнішню політику Сербії після розпаду СРЮ.

Чорноморський національний університет імені Петра Могили

Рівень вищої освіти – перший (бакалаврський)

Спеціальність – 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії»

Семестр 6

Навчальна дисципліна «Зовнішня політика країн Європейського Союзу»

ЕКЗАМЕНАЦІЙНИЙ БІЛЕТ № 0

1. Зовнішня і внутрішня політика Югославії 1981-1991 р
2. Проаналізуйте місце України в регіональних процесах країн ПСЄ та ЦСЄ.
3. Проаналізуйте чи однакові шанси мають Сербія, БіГ, Албанія, Чорногорія і Македонія на вступ до ЄС, НАТО.

Затверджено на засіданні кафедри міжнародних відносин та зовнішньої політики

Протокол № _____ від _____ 2024 року

Завідувач кафедри _____

О.В.Шевчук

Екзаменатор _____

А.О.Хмель

Критерії оцінки усної відповіді студента, відповіді на іспиті:

1. Оцінка «5» (відмінно), на заліку 20-30 балів за відповідь на питання екзаменаційного білету за умови, що студент має 70 балів за роботу у семестрі, ставиться у тому разі, коли:

а) відповідь правильна, повна, послідовна, логічна; студент впевнено володіє фактичним матеріалом з усього курсу, вміє застосовувати його щодо конкретно поставлених завдань, чітко орієнтується у просторі та часі, аналізує причинно-наслідкові зв'язки, визначає закономірності визначення та реалізації зовнішньополітичного курсу держав;

б) студент має навички користування законодавчими документами, що регламентують актуальні проблеми міжнародних відносин та зовнішню політику держав, картами, схемами, довідниками; статистичний матеріал може втілити в схемах, діаграмах, графіках, вміє складати порівняльні таблиці;

в) відповідь дає грамотною українською літературною мовою, без русизмів, допускаючи при цьому 1-2 незначні помилки з фактичного матеріалу та 2-3 помилки мовно-стилістичного характеру.

2. Оцінка «4» (добре), на іспиті 15-29 балів за відповідь на питання екзаменаційного білету за умови, що студент має 60 балів за роботу у семестрі ставиться у тому разі, коли:

а) відповідь правильна, послідовна, логічна, але студент допускає у викладі окремі незначні пропуски фактичного матеріалу, вміє застосовувати його щодо конкретно поставлених завдань, орієнтується у просторі і часі, допускаючи при цьому 1-2 помилки, аналізує причинно-наслідкові зв'язки, визначає основні закономірності визначення та реалізації зовнішньополітичного курсу держав, у деяких випадках нечітко формулюючи їх;

б) студент має навички користування законодавчими документами, що регламентують міжнародні відносини та зовнішню політику держав, картами та іншими наочними посібниками, складає графіки, схеми, діаграми, таблиці, допускаючи при цьому незначні помилки;

в) відповідь дає у цілому грамотною українською літературною мовою, але допускає русизми, стилістичні, орфографічні та пунктуаційні помилки (не більше 5-6).

3. Оцінка «3» (задовільно), на іспиті до 14 балів за відповідь на питання екзаменаційного білету за умови, що студент має 60 балів за роботу у семестрі ставиться у тому разі, коли:

а) студент володіє більшою частиною фактичного матеріалу, але викладає його не досить послідовно і логічно, допускає істотні пропуски у відповіді, не досить впевнено орієнтується у просторі і часі, не завжди вміє інтегровано застосовувати набуті знання для аналізу зовнішньополітичного курсу держав, нечітко, а інколи й невірно формулює основні теоретичні положення та причинно-наслідкові зв'язки;

б) слабо орієнтується у концептуальній основі та актуальних проблемах міжнародних відносин та зовнішньої політики держав, допускає помилки при складанні таблиць, графіків, схем, діаграм;

в) при викладі українською мовою допускає помилки, русизми, що свідчить про недостатню його мовну культуру.

4. Оцінка «2» (незадовільно) ставиться в тому разі, коли:

а) студент виявляє незнання більшої частини фактичного матеріалу, не орієнтується у просторі і часі, не вміє визначити причинно-наслідкові зв'язки, сформулювати основні напрямки зовнішньополітичного курсу держави;

б) не орієнтується у проблематиці міжнародних відносин, не може побудувати графік, схему, діаграму;

в) відповідь безграмотна з точки зору української мови;

г) студент відмовляється відповідати на поставлені питання.

Відповідність підсумкових семестрових рейтингових оцінок у балах оцінкам за національною шкалою та шкалою ECTS

Оцінка в балах	Оцінка за національною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS	
		Оцінка	Пояснення
90-100	Відмінно	A	Відмінно (відмінне виконання лише з незначною кількістю помилок)
82-89	Добре	B	Дуже добре (вище середнього рівня з кількома помилками)
75-81		C	Добре (в загальному вірне виконання з певною кількістю суттєвих)

			помилки)
67-74	Задовільно	D	Задовільно (непогано, але зі значною кількістю недоліків)
60-66		E	Достатньо (виконання задовольняє мінімальним критеріям)
35-59	Незадовільно	FX	Незадовільно (з можливістю повторного складання)
1-34		F	Незадовільно (з обов'язковим повторним курсом)

1. Список рекомендованої літератури:

Основна:

1. Газін В.П., Копилов С.А. Новітня історія країн Європи та Америки (1945-2002). Київ: Либідь, 2003. 412 с.
2. Дейвіс Н. Європа: історія. Київ: Основи, 2018. 1464 с.
3. Зовнішня політика країн Центральної та Східної Європи: Навчальний посібник для студентів / Кер. авт. колективу О.В. Крапівін. Донецьк, 2012.
4. Історія Центрально-Східної Європи. Посібник для студентів історичних і гуманітарних факультетів / За ред. Леоніда Зашкільняка. Львів: Львівський національний університет імені Івана Франка, 2001. С.630, 634-640.
5. Копенгагенські критерії. Укладач: Є.Д. Прудченко. Дніпропетровськ, 2007. URL: www.libr.dp.ua; «Копенгагенские критерии» остаются в силе URL: <http://www.dw.de>
6. Манжол В. А. Розділ IV. Ялтинсько-Потсдамська система міжнародних відносин. URL: <http://edu.cirs.kiev.ua/smainmenu-16/s-mainmenu-76/106-sv.html>
7. Хмель А.О. Зовнішня політика країн Центрально-Східної та Південно-Східної Європи. 1944-2014 рр. Навчальний посібник. Харків: Вид-во «Діса плюс», 2015. С. 33-51.

Додаткова:

1. Black Sea Economic Cooperation. URL: <http://www.bsec-organization.org/our-mission>
2. České předsednictví jako seriál výsledků. URL: <http://eu2009.cz/cz/news-and-documents/news/ceske-predsednictvi-jako-serial-vysledku-26180/index.html>
3. Eesti Euroopa Liidu Nõukogu eesistumine 2017. URL: <https://www.sm.ee/et/est-euroopa-liidu-noukogu-eesistumine-2017>
4. Gazdag Ferenc. Merelegen 2011-ben a magyar EU. Nemzet és Biztonság 2011. December. URL: http://www.nemzetesbiztonsag.hu/cikkek/gazdag_ferenc-merlegen_a_2011_es_magyar_eu_elnokseg.pdf
5. Hrvatsko predsjedanje Vijećem EU. URL: <https://mfin.gov.hr/istaknute-teme/hrvatska-i-eu/hrvatsko-predsjedanje-vijecem-eu/2995>
6. Joint communication to the European parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions. Review of the European Neighbourhood Policy. (2015). URL: https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/joint-communication_review-of-the-enp.pdf
7. Külgazdasági és Külügyminisztérium. URL: <https://kormany.hu/kulgaszdasagi-es-kulugyminiszterium>
8. Latvijas prezidentūra Eiropas Savienības Padomē 2015. URL: <https://www.varam.gov.lv/lv/latvijas-prezidentura-eiropas-savienibas-padome-2015>
9. Latvijas Republikas Ārlietu ministrija [Сайт Міністерства закордонних справ Латвії] URL: <https://www.mfa.gov.lv/arpolitika>
10. Lietuvos pirmininkavimas ES Tarybai 2013 metų II pusmetį. URL: <https://lrkm.lrv.lt/lt/veiklos-sritys/tarptautinis-bendradarbiavimas/euopos-sajunga/lietuvos-pirmininkavimas-es-tarybai-2013-metu-ii-pusmeti>
11. Lietuvos užsienio reikalų ministerija [Сайт Міністерства закордонних справ Литви] URL: <https://urm.lt/>
12. Magyar EU-elnökség 2011. URL: <https://2010-2014.kormany.hu/hu/kulugyminiszterium/eu-ugyekert-felelos-allamtitkarsag/felelossegi-teruletek>
13. Magyar EU-elnökség statisztikai oldala. A magyar elnökség első statisztikai munkacsoport ülése (2011. február 2.) (2011. március 2., szerda). URL: <http://www.ksh.hu/docs/eu2011/newshu.html>
14. Ministarstvo vanjskih i europskih poslova Republika Hrvatska. URL: <http://www.mvep.hr/hr/konzularne-informacije/informacije-o-putovanjima/upozorenja/>
15. Ministerstvo životného prostredia SR. URL: <https://www.minzp.sk/medzinarodne/>
16. Ministerstwo Spraw Zagranicznych. URL: <https://www.gov.pl/web/dyplomacja/biura-i-departamenty>
17. Ministerul Afacerilor Externe al României. URL: <https://www.mae.ro/>
18. Ministrstvo za zunanje zadeve. URL: <https://www.gov.si/drzavni-organi/ministrstva/ministrstvo-za-zunanje-zadeve/>
19. Predsedovanje Slovenije Svetu EU leta 2008. URL: <http://www.eu2008.si/si/index.html>
20. Priorities Croatian National Tourist Board. 1 January – 30 June 2020 National and University Library, Zagreb - J. Duval. URL: <https://eu2020.hr/uploads/EUPDev/files/priorities-of-the-croatian-presidency.pdf>
21. Priorities Croatian National Tourist Board. 1 January – 30 June 2020 National and University Library, Zagreb - J. Duval. URL: <https://eu2020.hr/uploads/EUPDev/files/priorities-of-the-croatian-presidency.pdf>
22. Programme of the Romanian Presidency of the Council of the European Union. 1 January – 30 June 2019. URL: https://www.romania2019.eu/wp-content/uploads/2017/11/en_rogramme_ropres2019.pdf

23. SK PRES 2016. URL :https://ec.europa.eu/slovakia/news/slovakpresidency_sk.
24. Slovenské predsedníctvo v Rade EÚ (2016). URL: <https://www.minzp.sk/eu-predsednictvo/eu-sk/>
25. The European Neighborhood Policy (ENP). URL: <https://www.euneighbours.eu/en/policy/european-neighbourhood-policy-enp>
26. The European Neighborhood Policy (ENP). URL: <https://www.euneighbours.eu/en/policy/european-neighbourhood-policy-enp>
27. The Romanian Presidency of the Council of the European Union. URL: <https://www.romania2019.eu/wp-content/uploads/2017/11/Brosura-200x210-bilant-ENG.pdf>
28. Välisministeerium. [Сайт Міністерства закордонних справ Естонії] URL: <https://vm.ee/et>
29. Výsledky českého předsednictví v Radě EU. Evropa bez bariér 1. ledna – 30. června 2009. URL: http://eu2009.cz/assets/czech-presidency/programme-and-priorities/achievements/cz-pres_vysledky_cs_2.pdf
30. Výsledky předsednictví. URL: <http://eu2009.cz/cz/czech-presidency/programme-and-priorities/achievements/zavery-predsednictvi-24391/index.html>
31. Wybrane dokumenty i publikacje. Polska prezydencja w UE, lipiec-grudzień 2011 (stan na 25.04.2012). URL: <http://oide.sejm.gov.pl/oide/index.php?Itemid=376>
32. Ελληνική Προεδρία της Ε.Ε. (1ο εξάμηνο 2014) [Головування Греції в ЄС 2014 р.]. URL: <https://gr.ambafrance.org/%CE%95%CE%BB%CE%BB%CE%B7%CE%BD%CE%B9%CE%BA%CE%AE-%CE%A0%CF%81%CE%BF%CE%B5%CE%B4%CF%81%CE%AF%CE%B1-%CF%84%CE%B7%CF%82-%CE%95-%CE%95-1%CE%BF-%CE%B5%CE%BE%CE%AC%CE%BC%CE%B7%CE%BD%CE%BF-2014>
33. Του Υπουργείου Εξωτερικών [Міністерство закордонних справ Республіки Греція]. URL: <https://www.mfa.gr/index.html>
34. Андрейко В. Чеська і Словацька республіки в системі відносин країн Вишеградської четвірки. Східноєвропейський історичний вісник. № 5 (2017). DOI: <https://doi.org/10.24919/2519-058x.5.116965>
35. Білоножко С. В. Західний вектор зовнішньої політики країн Балтії: шлях від незалежності до євроінтеграції. Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету, 2015, вип. 44, том 2. С.130-135. URL: http://old.istznu.org/dc/file.php?host_id=1&path=/page/issues/44/26_2.pdf
36. Білоножко С. В. Західний вектор зовнішньої політики країн Балтії: шлях від незалежності до євроінтеграції. Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету, 2015, вип. 44, том 2. С. 130-135. URL: <https://istznu.org/index.php/journal/article/download/1010/949>
37. Білянський О. Проблема вибору та пріоритетності інтеграційного вектору республіки Польща (1989–1991 рр.). URL: google.com.ua/url?sa
38. Брежнєва Т.В. Реформування програми НАТО «Партнерство заради миру» як результат трансформації Альянсу: виклики та можливості для України / Тетяна Вікторівна Брежнєва // Стратегічні пріоритети, № 3(8), 2008. С. 185-186.
39. Българското председателство на Съвета на Европейския Съюз надхвърли поставените цели и очаквания. URL: <https://www.eufunds.bg/archive2018/index.php/bg/novini/item/18675-balgarskoto-predsedatelstvo-na-saveta-na-evropeiski-ya-sayuz-nadhvarli-postavenite-tzeli-i-ochakvaniya>
40. Вовчук Л. Зовнішня політика Румунії за Президентів Т. Бесеску та К. Йоханніса: порівняльний аналіз. // Старожитності Лукомор'я, 2020, № 1 (1). URL: <http://www.lukomor.mosk.mksat.net/index.php/lukomor/article/download/19/9/>
41. Гавюк А. Т. Чорноморський вектор зовнішньої політики Румунії: дис. на здоб. наук. ступ. канд. пол. н., спец-ть 23.00.04 – політичні проблеми міжнародних систем та глобального розвитку. Чернівці – 2015. URL: [http://specrada.chnu.edu.ua/res/specrada/3/Gaviuk_dis%20\(2\).pdf](http://specrada.chnu.edu.ua/res/specrada/3/Gaviuk_dis%20(2).pdf)
42. Давимука О. Актуальні питання реалізації зовнішньої політики Угорщини. Вісник Львівського університету. Серія філос.-політолог. студії. 2020. Випуск 32, с. 95–101. DOI <https://doi.org/10.30970/PPS.2020.32.13>
43. Замікула М. О. Країни Балтії на початку 1990-х років: передумови євроатлантичної інтеграції // Наукові праці Чорноморського державного університету імені Петра Могили. Сер.: Історія. 2010. Т. 129, Вип. 116. С. 91-94

44. Затинайко О., Павленко В., Бочарніков В., Свешніков С. Політика безпеки та воєнно-політичні відносини Словаччини. Наука і оборона, 2013, №4. URL: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/naui_2013_4_4.pdf
45. Збройні сили Латвії здійснили перехоплення військового літака РФ над Балтикою./ URL: <http://tyzhden.ua/News/132466>
46. Изразява България оправдае високото доверие в Европейския съюз? // День. 2000. 14 септември
47. Іллар К. Я. Передумови формування концептуальних засад зовнішньополітичних пріоритетів Угорщини. Науковий вісник Ужгородського університету, серія «Історія», 2013. Вип., 1 (30). С. 120.-124. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Nvuist_2013_1_19.pdf
48. Ковтун Є. Досвід інтеграції Латвії, Литви та Естонії до Європейського союзу, як приклад для України. Емінак. 2008. С.85. <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/110824/13-Kovtun.pdf?sequence=1>
49. Кокорев О.В. Зовнішня політика Латвії, Литви та Естонії в період 1990-2016 років. URL: <http://dspace.pdpu.edu.ua/bitstream/123456789/8216/1/kokorev.pdf>
50. Корнійчук Л. Проблеми та перспективи чесько-китайських відносин на сучасному етапі. Вісник Львівського університету. Серія філос.-політолог. студії. 2020. Випуск 31, с. 130–139. DOI <https://doi.org/10.30970/PPS.2020.31.17>
51. Максименко І. В. Відносини України та Румунії в контексті регіональних ініціатив ЄС. // Міжнародні та політичні дослідження. 2019. Вип. 32. DOI: <http://dx.doi.org/10.18524/2304-1439.2019.32.175822>
52. Максимець В. Є. Трансформація зовнішньої політики Словачкої Республіки. Актуальні проблеми політики. 2016. Вип. 57. С.154-163. URL: http://app.nuoua.od.ua/archive/57_2016/18.pdf
53. Мателешко Ю. Політика «м'якої сили» Угорщини на Закарпатті: цілі, суб'єкти, напрями. Збірник наукових праць. Випуск 2 (21), 2018. С. 154-168. DOI: 10.24144/2078-1431.2018.2(21).154–168
54. Министерство на външните работи на Република България. URL: <https://www.mfa.bg/>
55. Навроцький В. Вплив реалізації програми «Партнерство заради миру» на процес розширення НАТО// Віче №4, 2011. URL: <http://www.viche.info/journal/2428/>
56. Отчет на Програмата на Република България за Председателството на Съвета на Европейския съюз 1 януари – 30 юни 2018 г. URL: https://www.eufunds.bg/archive2018/images/%D0%9F%D1%80%D0%B5%D0%B4%D1%81%D0%B5%D0%B4%D0%B0%D1%82%D0%B5%D0%BB%D1%81%D1%82%D0%B2%D0%BE/Bulgarian_Presidency_Results-2.pdf
57. Павленко В. І., Бочарніков В. П., Свешніков С. В. Політика безпеки і воєнно-політичні відносини Болгарії. // Наука і оборона 2014, № 14. С. 11-19. URL: <https://nio.mil.gov.ua/pdf/2014-4.pdf#page=13>
58. Політичне співробітництво між Україною та Угорщиною. URL: <http://hungary.mfa.gov.ua/ua/ukraine-hu/diplomacy>
59. Політичні відносини. Історія двосторонніх відносин Україна-Словаччина. URL: <https://slovakia.mfa.gov.ua/spolupraca/politicke-vztahy>
60. Програма «Партнерство заради миру» // URL: http://www.nato.int/cps/uk/natolive/topics_50349.htm
61. Савицький Ю. Польща підсумовує піврічне головування в ЄС. URL: <http://www.radiosvoboda.org/content/article/24434202.html>
62. Савчук А. Основні вектори зовнішньої політики Чеської Республіки на шляху до міжнародної інтеграції (1993–2004 рр.). Вісник Львівського університету. Серія філос.-політолог. студії. 2020. Випуск 33, с.151–155. DOI <https://doi.org/10.30970/PPS.2020.33.19>
63. Сінкевич Є. Національні меншини у повосенній Польщі. Наукові праці : наук.-метод. журн. / Вид-во ЧДУ ім. П. Могили. Миколаїв, 2010. Вип. 107. Т. 120. Історія. С. 65-69.
64. Сінкевич Є. Українсько-польські відносини (1918-2012) : навч. посіб. Вид. 2-ге випр. і доп. Миколаїв : Вид-во ЧДУ ім. П. Могили, 2013. 180 с.
65. Сінкевич Є., Кучеренко А. А. Розпад Радянського Союзу та місце незалежної України у зовнішньополітичній стратегії республіки Польща (1991-2009 рр.) в інтерпретаціях польських дослідників Розпад Радянського Союзу та міжнародні інтерпретації завершення “холодної війни” : 20 років потому : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (Запоріжжя, 2-4 листопада 2011 р.) / Запорізький нац. ун-т. Запоріжжя, 2011. С. 168-173.

66. Сінкевич Є., Савенок Л. А. Українсько-польські стосунки часів Хмельниччини і проблеми формування модернової політичної культури українства. Музей і XXI сторіччя : зб. наук. праць / Херсон. обл. краєзнав. музей. Херсон, 2000. С. 3-5.
67. Тодоров А. Алиансът като елемент на българския междупартиен дебат // България и НАТО: Недовършеният дебат. София, 1997. С. 16–17; НАТО – Теми: Відділ інформації та преси НАТО. Брюссель, 1999. 40 с.
68. Тодоров І. Євроатлантична інтеграція Болгарії як складова модернізаційних процесів // Дриновський збірник. Харків–Софія. Т. 4. 2011. С. 373–378.
69. Тодоров І.Я. Україно-угорські відносини у вимірі євроатлантичних прагнень України. // Україна дипломатична. Випуск XXI. 2020. DOI [10.37837/2707-7683-2020-31](https://doi.org/10.37837/2707-7683-2020-31)
70. Турчин Я., Івасечко О. Енергетична безпека ЄС та країн Балтії в умовах полігібризації зовнішньої політики Російської Федерації. SHV. 2020; Випуск 6, Номер 1 : 1-6. <https://doi.org/10.23939/shv2020.01.00>. URL: <http://science.lpnu.ua/uk/shv/vsi-vypusky/volume-6-number-1-2020/energetychna-bezpeka-yes-ta-krayin-baltiyyi-v-umovah>
71. Турияница І. Пріоритети оборонної політики та національної безпеки Литовської Республіки на сучасному етапі. URL: <http://publications.lnu.edu.ua/collections/index.php/snote/article/download/2307/2438>
72. Угоди щодо функціонування ЄС можна знайти на сайті ЄС за електронним посиланням: https://europa.eu/european-union/law/treaties_es
73. Шульга Т. В. Зовнішня політика Литви у складі ЄС: досвід для України. Наукові праці. Політологія. Випуск 297. Том 309. URL: <http://politics.chdu.edu.ua/article/viewFile/200660/200755>

СЛОВНИК термінів

1. **“Erasmus Mundus”** - стипендії від ЄС для навчання або проведення дослідження у країнах ЄС.
2. **“Болонський процес”** - діяльність європейських країн, яка спрямована на те, щоб зробити узгодженими системи вищої освіти цих країн. Основний зміст Болонської декларації, прийнятої 19 червня 1999 р., полягає в тому, що країни-учасниці зобов'язалися до 2010 р. привести свої освітні системи у відповідність певному єдиному стандарту.
3. **«Доктрина Брежнєва»** – система офіційних поглядів на мету, принципи і засоби світової соціалістичної інтеграції в 1960-х – 80-х рр., проголошені СРСР. «Д. Б.» була відповіддю неосталініст. керівництва СРСР на труднощі, які виникли на шляху світ. комуніст. поступу. Так, наприкінці 1960-х рр. у деяких соціаліст. країнах мала місце нестабільність, зокрема з'явилося протистояння СРСР і Китаю, з «соціаліст. табору» фактично випали Югославія та Албанія, посилювався конфлікт із Румунією, керівництво Куби публічно критикувало дії Кремля. Екон. реформи у СРСР, Чехословаччині, Польщі та Угорщині супроводжувалися відчут. зростанням опозиц. настроїв. У деяких респ. СРСР (УРСР, Литов., Латв., Естон., Вірм., Груз. РСР) у середовищі інтелігенції почала складатися опозиція до нац. політики КПРС, поширювалася самвидавня літ-ра. (Грабовський С. І. // Енциклопедія Сучасної України / Редкол. : І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. Київ: Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2008. URL: <https://esu.com.ua/article-20527>)
4. **«Празька весна»** 1968 – період політ. лібералізації та суспільно-політ. реформ у Чехословаччині із січня (пленум ЦК Комуніст. партії Чехословаччини (КПЧ), обрання О.Дубчека 1-м секретарем ЦК КПЧ) до серпня (вторгнення військ. підрозділів ЗС СРСР і країн Варшавського договору до Чехословац. Соціаліст. Республіки (ЧССР) 21 серпня 1968), спрямованих на побудову "соціалізму з людським обличчям". У своїй основі «П.в.» була сусп. рухом широких мас за демократ. перетворення в країні, зініційованим реформаторською течією всередині КПЧ і представниками інтелігенції (Дмитрук В.І. Празька весна 1968. URL: http://www.history.org.ua/?termin=Prazka_vesna (останній перегляд: 01.09.2024))
5. **TACIS (TACIS)** — програма технічної допомоги - фінансування грантів для передачі «ноу-хау» з метою підтримки процесу переходу до ринкової економіки та розвитку демократичного суспільства.
6. **TEMPUS/TACIS (ТЕМПУС/ТАСІС)** - програма обміну студентами університетів Європи - сприяє розвитку систем вищої освіти шляхом максимально збалансованого співробітництва із партнерами із країн ЄС.
7. **Антитоталітарні демократичні революції 1989 р.** («осінь народів», «оксамитова революція») - зміни в країнах ЦСЄ ПСЄ, які стали наслідком поглиблення економічної, політичної та духовної кризи. Спроби влади в деяких країнах регіону за прикладом СРСР активізувати реформи за рахунок демократизації, забезпечення ідеологічного плюралізму і гласності лише прискорили розпад тоталітарної системи.
8. **Асоційоване партнерство** - стосується країн, які уклали угоди про асоціацію, не засідають у керівних органах ЄС та не беруть жодної участі в процесі ухвалення рішень. Вони залишаються зовнішніми партнерами ЄС і не стають членами із спеціальним асоційованим статусом. Економічна лібералізація та відповідна адаптація законодавства асоційованих країн виступає центральним елементом асоціації, хоч і самі асоціативні угоди охоплюють низку інших сфер співробітництва, зокрема щодо транспортних мереж, енергетики, наукових досліджень, юстиції та внутрішніх справ, довкілля, освіти й науки тощо.

9. **Асоційоване членство** - неповне, часткове членство держави, громадської організації, особи чи соціальної групи в якомусь об'єднанні. Таке членство відзначається обмеженням, порівняно із повним членством, колом прав і можливостей або й взагалі статусом спостерігача.
10. **Варшавський договір** – угода про дружбу, співробітництво і взаємну допомогу, укладена 14 травня 1955 у Варшаві Албанією, Болгарією, Німецькою Демократичною Республікою, Польщею, Румунією, СРСР, Угорщиною та Чехословаччиною. Вступив у дію 5 червня 1955. Договір уклад. на 20 р. із автоматич. продовженням на наступні 10 р. для тих країн, які його не розірвуть за рік до закінчення цього строку. 1975 термін дії продовж. на 10 р., у 1985 – ще на 20 р., з наступ. пролонгацією на 10 р. Основу В. д. склав військ.-політ. союз соціаліст. країн Європи – Організація Варшавського договору (ОВД), створ. на противагу НАТО. Албанія від 1962 не працювала у В. д., а 1968, протестуючи проти окупації Чехословаччини, офіц. вийшла з нього. Варшавський договір / А. М. Павленко // Енциклопедія Сучасної України/ Редкол. : І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2005. Режим доступу : <https://esu.com.ua/article-33231>
11. **Вишеградська група (V4)** – неформальне регіональне об'єднання Польщі, Угорщини, Словаччини та Чехії, утворене задля спільної роботи у сферах, які становлять взаємний інтерес, у рамках загальноєвропейської інтеграції зазначених держав. Вишеградська група не є інституціолізованим об'єднанням, а являє собою майданчик для відкритих обговорень і консультацій на різних рівнях – найвищому (саміти за участю очільників держав та урядів), парламентському, міністерському, експертному та громадському (контакти неурядових організацій, аналітичних центрів, культурних інституцій тощо) (Вишеградська група в нових політичних реаліях. URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/mizhnarodni-vidnosyny/vyshehradska-grupa-v-novykh-politychnykh-realiyakh>). **Вишеградська група** (угорське місце Вишеград) - Польща, Угорщина, Чехія і Словаччина.
12. **Дейтонський процес**. 14 грудня 1995 року, у Парижі, Франція, була підписана Дейтонська мирна угода, яка поклала край трьом з половиною рокам жорстокої кривавої війни у Боснії і Герцеговині, найбрутальнішого конфлікту в Європі після Другої світової війни. В результаті угоди сили НАТО з підтримання миру були введені для нагляду за виконанням військового додатку до мирної угоди. Це стало важливим етапом не тільки для безпеки західних Балкан, а і для трансформації НАТО після холодної війни (URL: https://www.nato.int/cps/uk/natohq/news_69290.htm?selectedLocale=uk).
13. **Десятиденна війна** – конфлікт між силами тероборони Словенії та збройними силами СФРЮ. Командування ЮНА почало бойові дії через проголошення незалежності Словенії та Хорватії 25 червня 1991 р. Зрештою, 7 липня 1991 було підписано Бріонське перемир'я між Словенією, Хорватією та СФРЮ за посередництва Європейського Союзу. ЮНА припиняло бойові дії, а республіки на три місяці відклали імплементацію декларацій про незалежність. Зрештою, це не зупинило розпад Югославії, 26 жовтня останні частини ЮНА залишили Словенію (URL: <https://mil.co.ua/30-rokiv-tomu-pochalasya-desyatydena-vijna/>)
14. **Єврозона**, також іноді зона євро – валютний союз 20 держав-членів Європейського Союзу, які прийняли євро (€) як свою національну валюту та єдиний законний платіжний засіб, і таким чином повністю впровадили політику ЕМС. У ЄЗ проживає понад 336 мільйонів європейців. До 20 членів єврозони входять Австрія, Бельгія, Кіпр, Естонія, Фінляндія, Франція, Німеччина, Греція, Ірландія, Італія, Латвія, Литва, Люксембург, Мальта, Нідерланди, Португалія, Словаччина, Словенія, Іспанія та Хорватія. Сім країн ЄС не входять до Єврозони: Болгарія, Чехія, Данія, Угорщина, Польща, Румунія та Швеція. Вони продовжують використовувати власні

- національні валюти, хоча всі, крім Данії, зобов'язані приєднатися, коли вони відповідатимуть критеріям конвергенції євро. Хорватія стала 20-м членом 1 січня 2023 року. Серед країн, що не входять до ЄС, Андорра, Монако, Сан-Марино та Ватикан мають офіційні угоди з ЄС щодо використання євро як офіційної валюти та випуску власних монет. Крім того, Косово та Чорногорія в односторонньому порядку перейшли на євро. Ці країни, однак, не мають представництва в жодній установі Єврозони.
15. **Європеїзація** - вплив європейського будівництва на поведінку національних держав, процес ухвалення рішень та здійснення традиційних державних повноважень у країнах-членах ЄС. В широкому розумінні - переймання базових норм та цінностей західноєвропейською спільнотою (з боку колишніх авторитарних європейських держав).
 16. **Європейський парламент** - це парламентська установа Європейського Союзу, що обирається напряму. Парламент має два місця зібрання — у Страсбурзі та Брюсселі. Європейський парламент налічує 736 членів (ЧЄП).
 17. **Європейський Союз (ЄС)** - економічний і політичний союз держав-членів, розташованих в Європі та схильних до регіональної інтеграції і соціального співробітництва. ЄС був створений підписанням Маастрихтського Трактату у 1993 році.
 18. **Європейський Суд справедливості європейських спільнот** - (часто називають просто «Суд»); створений в 1952 р. Розташований в Люксембурзі, його робота полягає в тому, щоб переконатися, що законодавство ЄС тлумачиться і застосовується однаковим чином в усіх країнах ЄС, що закон є рівним для всіх. Він гарантує, наприклад, що національні суди не виносять різні рішення з однакових питань.
 19. **Європейські стандарти** - це сукупність норм, які забезпечують саме існування Європейського Союзу.
 20. **Європейська міграційна криза 2015-2018** – це явище, що стало гуманітарною катастрофою, яка викликана масовим напливом мігрантів з країн Близького Сходу та Африки до Європи. Дана криза є комплексною: по-перше, це криза гуманітарна, бо позначилася загибеллю тисяч людей; по-друге, це криза управління і кордоном, і наданням притулку; по-третє, це криза солідарності, оскільки віднайти спільне для ЄС рішення щодо врегулювання проблеми біженців, яке б дало змогу більш рівномірно розподілити навантаження на окремі країни, виявилось вкрай складно. Міграційна криза, що почалася в країнах Європейського союзу у квітні 2015 р., у зв'язку з неконтрольованим потоком біженців та мігрантів із зон збройних конфліктів Близькосхідного регіону, а також низки африканських та азіатських держав з несприятливими соціально-економічними умовами, негативно вплинула на перспективи розвитку як окремих держав-членів Євросоюзу, так і загалом Європейського співтовариства (<http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2019/12/62.pdf>, <http://journals.maup.com.ua/index.php/political/article/view/2135/2633>)
 21. **Зона вільної торгівлі** - угоди, що передбачають відміну митних тарифів і квот по відношенню до учасників. При цьому кожен з учасників має право на проведення власної політики щодо третіх країн.
 22. **Імплементація** - наповнювати, досягати, виконувати, здійснювати) - організаційно-правова діяльність держав з метою реалізації своїх міжнародно-правових зобов'язань.
 23. **Інтеграція** - об'єднання в єдине ціле яких-небудь частин або елементів; об'єднання держав з метою вирішення завдань, які не під силу одній країні, для досягнення спільних цілей; економічна форма інтернаціоналізації господарського життя, яка виникла після Другої світової війни, об'єктивний процес переплетіння національних

- господарств і проведення узгодженої економічної політики. В результаті інтеграції було створено ряд міжнародних організацій ЄЕС, ЄС, ЄАСТ, АСЕАН.
24. **Інтеграція економічна** - наближення та взаємопереплетення економік декількох країн з однорідними соціально-економічними системами, націлені на створення єдиного господарського організму.
25. **Інтеграція політична** (від лат. *integrado* — відновлення, об'єднання в ціле)- сукупність політичних процесів, спрямованих на консолідацію, злиття суспільних, політичних, військових, економічних структур або етносів у рамках однієї держави або кількох держав з метою протидії деструктивним внутрішнім і зовнішнім чинникам.
26. **Кодифікація** - спосіб упорядкування законодавства, забезпечення його системності та узгодженості.
27. **КОМІНФОРМ** – інформаційне бюро комуністичних і робітничих партій країн Європи. Номінально К. повинен був координувати діяльність європ. комуністів, реально через нього ВКП(б)–КПРС здійснювала вплив на зарубіжні компартії та запроваджувала рад. модель соціалізму. Потреба у такій організації виникла після 1943, коли Й. Сталін розпустив Інтернаціонал Комуністичний з метою засвідчити перед зх. союзниками зміну пріоритетів у політиці Москви та відмову від створення Всесвіт. Рад. Союзу. Проте міжнар. ситуація знову змінилася, тому у вересні 1947 з ініціативи рад. керівництва у польс. місті Шклярська Поремба відбулася нарада комуніст. партій Болгарії, Італії, Польщі, Румунії, СРСР, Угорщини, Чехословаччини, Югославії, Франції. Комінформ / С. І. Грабовський // Енциклопедія Сучасної України/ Редкол. : І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. Київ: Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2014. URL: <https://esu.com.ua/article-4330>
28. **Корупція** (лат. *corruptio* - псування, розбещування, підкуп) - соціальне явище, яке охоплює всю сукупність корупційних діянь, пов'язаних із неправомірним використанням особами, уповноваженими на виконання функцій держави, наданої їм влади, службових повноважень, відповідних можливостей з метою задоволення особистих інтересів чи інтересів третіх осіб.
29. **Косівська проблема** - питання визнання незалежності Косово міжнародною спільнотою (URL: <https://mil.in.ua/uk/blogs/nezalezhnist-kosova-yak-tryger-nestabilnosti-na-balkanah/>).
30. **Люстрація** – 2) сучасний правовий термін (від пізньолат. *lustratio* – очищення шляхом жертвоприношення, спокута). Вживається для означення особливої процедури перевірки осіб, які після зміни в країні тоталітарної влади на демократичну займають держ. посади, що включені до спец. переліку, а також кандидатів на ці посади на предмет їхнього співробітництва в минулому (до зміни в країні влади) з органами держ. безпеки. З цього приводу 1990–93 в постсоціаліст. країнах, зокрема в Естонії, Латвії, Румунії, Угорщині, Чехії, було прийнято закони про Л., що забороняють відповідним особам займати деякі держ. посади, а також обиратися в органи представницької влади. Одержані в ході люстраційної перевірки компрометуючі матеріали на ту чи ін. особу, яка займає посаду, що включена законом до спец. переліку, можуть бути публічно оголошені, якщо ця особа добровільно не погодилася залишити займану нею посаду. (Шемшученко Ю.С. Люстрація // Енциклопедія історії України: Т. 6: Ла-Мі / Редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. НАН України. Інститут історії України. - Київ: В-во «Наукова думка», 2009. - 790 с.: іл.. URL: <http://www.history.org.ua/?termin=Lyustratsiya>)
31. **Маастрихтський договір 1992 р.** - міжнародно-правовий документ про утворення міжнародного політико-економічного об'єднання європейських держав Європейського Союзу (ЄС). Підписаний 07.02.1992 р. державами - членами

- Європейських співтовариств у нідерландському місті Маастрихті. Набув чинності 1 листопада 1993 р.
32. **Міграційна криза на кордоні між Білоруссю та ЄС** – криза, ініційована 2021 року білоруською владою за підтримки РФ. Є елементом міграційної кризи в ЄС, викликаной організованим переміщенням мігрантів (з Іраку, Сирії, Ємену, Афганістану та Близького Сходу) через білорусько-польський, білорусько-литовський і білорусько-латвійський кордони. Спеціалісти фіксували зниження активності мігрантів протягом 2022 року, та на початку 2023-го криза знову активізувалася
33. **Митний союз** — поряд із зоною вільної торгівлі передбачає єдину митну політику по відношенню до третіх країн.
34. **Панєвропеїзм** - політико-правова доктрина інтеграції європейських країн на федеративних засадах, концепція об'єднання європейських народів під гаслом винятковості Європи як колиски цивілізації та її вирішальної ролі у світових політичних процесах. Організаційно-правовою формою реалізації ідеї панєвропеїзму в сучасний період став Європейський Союз.
35. **Партнерство заради миру** – спец. програма Північноатлантичного альянсу, яка була ухвалена країнами-членами цієї орг-ції на засіданні в Брюсселі (Бельгія) 10–11 січня 1994. Гол. метою «П.з.м.» є сприяння відкритості процесів нац. планування і формування військ. доктрин, військ. статей бюджетів, забезпечення демократ. контролю над ЗС, підтримання здатності й готовності брати участь у міжнар. миротворчих операціях під егідою Організації Об'єднаних Націй та Організації з безпеки і співробітництва в Європі, враховуючи положення нац. конституцій, розвиток військ. співробітництва з НАТО для здійснення спільного планування, військ. підготовки й навчань, формування в перспективі таких ЗС, які будуть спроможні краще взаємодіяти з партнерами відповідно до стандартів НАТО. Мартинов А.Ю. Партнерство заради миру. URL: http://www.history.org.ua/?termin=Partnerstvo_zarady)
36. **Південний потік** - так називався нереалізований російський проект, який передбачав спорудження газопроводу для транспортування блакитного палива до Європи, мав з'єднати Росію з Європою по дну Чорного моря (<https://www.dw.com/uk/%D0%BF%D1%96%D0%B2%D0%B4%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D0%B8%D0%B9-%D0%BF%D0%BE%D1%82%D1%96%D0%BA/t-19029422>).
37. **Право Європейського Союзу** - сукупність правових норм, що містяться в актах ЄС. Його нерідко називають європейським правом. Право ЄС має переваги перед національним законодавством. З факту верховенства права ЄС впливає необхідність адаптації до нього національного законодавства як країн-членів ЄС, так і країн, які намагаються стати членами ЄС.
38. **Принцип субсидіарності** - принцип, згідно з яким будь-які заходи вживаються на рівні ЄС лише за умови, що вони більш ефективні, ніж відповідні заходи на національному, регіональному або місцевому рівнях, крім тих заходів, які належать до компетенції ЄС.
39. **Протекціонізм** - економічна політика держави, яка спрямована на захист національної економіки від іноземної конкуренції.
40. **ПСЄ** – країни Південно-Східної Європи (Румунія, Болгарія, Словенія, Хорватія, Чорногорія, БіГ, Сербія, Македонія, Албанія, Греція), тобто регіон, що охоплює східний кордон Південної Європи, основне місцерозташування – Балканський півострів. Частина країн були республіками СФРЮ (Югославії), тож мають травматичний досвід розпаду СФРЮ через військові дії і геноцид. Термін охоплює по собі країни не тільки за географічним критерієм, а й ті, які мають тоталітарне

- минуле як частина Варшавського блоку, та країни з особливою позицією під час «холодної війни»: Албанія (яка з 60-х років намагалася ізолююватися від решти світу) та Греція, яка з 1954 було членом НАТО а з 1981 – членом ЄЕС.
41. **Рада економічної взаємодопомоги (РЕВ)** – міжнар. екон. орг-ція соціаліст. країн, створена в Москві в січні 1949. Країнами-засновниками стали Болгарія, Польща, СРСР, Румунія, Угорщина, Чехословаччина. У лютому 1949 до РЕВ була прийнята Албанія, яка 1961 внаслідок ідеологічного розриву з СРСР припинила участь у роботі РЕВ. 1950 членом РЕВ стала Нім. Демократ. Республіка, 1962 – Монгол. Нар. Республіка, 1972 – Республіка Куба, 1978 – В'єтнамська Соціаліст. Республіка. Кривець Н.В. Рада економічної взаємодопомоги (РЕВ) . URL: http://www.history.org.ua/?termin=Rada_Ekonomichnoi (останній перегляд: 01.09.2024)
 42. **Ратифікація** – затвердження вищим органом державної влади (в Україні - Верховною Радою) міжнародного договору.
 43. **Революція в Угорщині 1956 р.** (Угорське повстання, Будапештський заколот) — повстання 1956 року в Угорській Народній Республіці, придушене радянськими військами за участі органів державної безпеки Угорщини ÁVH — аналога КДБ СРСР. (URL: https://elibrary.ivinas.gov.ua/2147/1/problem1_vsesv-04_17-111-138.pdf)
 44. **Рейтинг демократизації** - усереднена оцінка ходу виборчого процесу, розвитку громадянського суспільства, незалежності ЗМІ та державного управління. Показники країн визначаються за 7-бальною шкалою, де 1 відповідає “стабільній, усталеній демократії”, 3 - “демократії з певними ознаками консолідації”, 5 - “автократії, де певні можливості для висловлення опозиційної думки”, 7 - “автократії, де немає жодних можливостей для висловлення опозиційної думки”.
 45. **Реституція** у вузькому сенсі – це сукупність правових норм, які в рамках поняття компенсації (майнового покриття) в цивільному праві мають своєю функцією поновлення попереднього правового та фактичного стану сторін правочину (status quo ante) як майновий наслідок в основному його недійсності. Реституцію можна визначити і як право повернення в попередній правовий та/чи фактичний стан у разі, якщо їй не протистойть заперечення (Солом'яний В. Р. Поняття та види реституції).
 46. **Спільний ринок** - митний союз та повне усунення перешкод для переміщення всіх факторів виробництва (товарів, капіталу, послуг і робочої сили) між країнами-учасниками.
 47. **Центральноєвропейська ініціатива (ЦЄІ)** є регіональною організацією країн Центральної та Східної Європи, діяльність якої спрямована на налагодження багатостороннього співробітництва у політичній, соціально-економічній, науковій та культурній сферах та сприяння на цій основі зміцненню стабільності і безпеки в регіоні. До її складу входить 17 країн (10 країн ЄС) – Албанія, Білорусь, Боснія і Герцеговина, Болгарія, Хорватія, Чеська Республіка, Угорщина, Італія, Македонія, Молдова, Польща, Румунія, Сербія, Словаччина, Словенія, Чорногорія та Україна (URL: <https://mfa.gov.ua/mizhnarodni-vidnosini/centralnoyevropejska-iniciativa>, <https://www.cei.int/>)
 48. **ЦСЄ** – країни Центрально-Східної Європи (Польща, Чехія, Словаччина, Угорщина, Латвія, Литва, Естонія), тобто регіон, що охоплює східний кордон Центральної Європи. Термін охоплює по собі країни не тільки за географічним критерієм, а й ті, які мають тоталітарне минуле або як частина СРСР (Латвія, Литва, Естонія) або як частина Варшавського блоку.
 49. **Чотири свободи** - зняття всяких обмежень на пересування в межах ЄС товарів, послуг, капіталу та робочої сили.
 50. **Шенгенська зона** – включає всі країни ЄС, окрім Ірландії та Кіпру, а також Швейцарію, Ліхтенштейн, Норвегію та Ісландію. Ці правила, що передбачають

вільне пересування людей, названі на честь населеного пункту Шенген у Люксембурзі, де в 1985 році п'ять держав підписали першу угоду про скасування прикордонного контролю. Подорожі без прикордонного контролю є частиною єдиного європейського ринку. Він передбачає вільний рух людей, товарів, капіталу та послуг по всьому ЄС і є центральним елементом європейської інтеграції (<https://www.dw.com/uk/sengenska-zona-dosi-die-ale-z-bagatma-vinatkami/a-69705052>).

Додатково: Глосарій термінів Європейського Союзу. URL:
<http://europa.dovidka.com.ua/>